

EXPUNERE DE MOTIVE

Secțiunea 1 Titlul proiectului de act normativ

Codul de procedură penală

Secțiunea a 2-a Motivul emiterii actului normativ

1. Descrierea situației actuale

Realitățile vieții juridice actuale au relevat lipsa de celeritate a desfășurării proceselor penale în general, neîncrederea justițiabililor în actul de justiție și costurile sociale și umane semnificative, traduse în consumul ridicat de resurse de timp și financiare. Toate aceste aspecte au dus la instaurarea unui climat de neîncredere în eficiența actului de justiție penală.

Principalele probleme cu care se confruntă sistemul judiciar penal actual sunt legate de supraîncărcarea parchetelor și instanțelor, durata excesivă a procedurilor, tergiversarea nejustificată a cauzelor și nefinalizarea dosarelor din motive procedurale.

Dintre acestea, aspectele privind măsura arestării preventive, durata procedurilor, așezarea competențelor și probatoriul în materie penală au constituit obiectul mai multor cauze la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în care România este parte. Așa fiind, a devenit evidentă necesitatea de a elimina deficiențele care au generat condamnarea României de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în repetate rânduri.

Actualul sistem procedural reglementat de Codul de procedură penală, supus unor frecvente intervenții legislative asupra diferitelor instituții, a condus la o aplicare și interpretare neunitară a legii procesual penale. De aceea, apare ca evidentă necesitatea creării cadrului adecvat pentru ca Înalta Curte de Casație și Justiție să - și poată îndeplini rolul în interpretarea și aplicarea unitară a legii procesual penale.

În considerarea deficiențelor cu care se confruntă sistemul procedural penal, a apărut necesitatea gândirii unui sistem modern, care să răspundă imperativelor creării unei justiții adaptate așteptărilor sociale, precum și creșterii calității acestui serviciu public.

Așa fiind, se impune o intervenție legislativă ce vizează reducerea duratei proceselor și simplificarea procedurilor judiciare penale, prin introducerea de noi instituții, cum este acordul de recunoaștere a vinovăției, compatibilizarea mijloacelor de probă sau a procedurilor probatorii actuale cu standardele europene în materie, reducerea gradelor de jurisdicție, precum și prin reglementarea recursului în casație, ca o cale extraordinară de atac.

În acest context, se dovedește imperios necesară adoptarea noului Cod de procedură penală care să asigure crearea unei jurisprudențe unitare la nivel național, cu respectarea celor mai exigente standarde internaționale în materie procesual penală, respectiv standardele Curții Europene a Drepturilor Omului.

2. Schimbări preconizate

Proiectul noului Cod de procedură penală are drept scop esențial crearea unui cadru legislativ modern în materie procesual penală, care să răspundă pe deplin imperativelor funcționării unei justiții moderne, adaptate așteptărilor sociale, precum și necesității creșterii calității acestui serviciu public.

Dispozițiile proiectului noului Cod de procedură penală urmăresc să răspundă unor cerințe actuale, precum accelerarea duratei procedurilor penale, simplificarea acestora și crearea unei jurisprudențe unitare, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

În egală măsură, proiectul urmărește să răspundă și exigențelor de previzibilitate a procedurilor judiciare ce decurg din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și, implicit, din cele statuate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 829/2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 556 din 14 august 2007, Partea I, au fost aprobate Tezele prealabile ale proiectului Codului de procedură penală.

Așa cum se precizează în acest document, care a stat la baza elaborării proiectului, nu s-a intenționat ca noul Cod de procedură penală să conțină soluții originale cu orice preț, în comparație cu soluțiile de drept existente care s-au dovedit a fi viabile în practică sau a căror utilizare constituie o obișnuință pentru practică, ci să modifice corespunzător toate acele soluții care au devenit desuete sau care au evidențiat o serie de anomalii în practică și să introducă soluții noi, bazate pe experiențe comparative pozitive sau orientate către efectele favorabile așteptate, toate ca urmare a studiului doctrinei dreptului procesual penal din sistemul intern și din sistemele europene.

Prin urmare, proiectul noului Cod de procedură penală își păstrează caracterul predominant continental european, dar ca noutate, introduce multe elemente de tip adversarial, adaptate corespunzător la propriul nostru sistem legislativ.

Astfel, deși scopul este acela de a menține toate soluțiile viabile din actualul Cod de procedură penală, se introduc o serie de soluții noi, care se concentrează în esență pe facilitarea unui proces de decizie rapid și eficient într-o cauză penală, acordându-se în același timp respectul cuvenit drepturilor și libertăților fundamentale ale tuturor subiecților procedurii penale.

Obiectivele urmărite de proiectul noului Cod de procedură penală sunt următoarele:

1. crearea unui cadru legislativ în care procesul penal să fie mai rapid și mai eficient, prin urmare, în mod semnificativ mai puțin costisitor;
2. protecția unitară a drepturilor omului și a libertăților garantate de Constituție și de instrumentele juridice internaționale;
3. armonizarea conceptuală cu prevederile proiectului noului Cod penal, o atenție deosebită fiind acordată noii definiții a faptei care constituie infracțiune;
4. reglementarea adecvată a obligațiilor internaționale asumate de țara noastră privind actele normative din domeniul dreptului procesual penal;
5. stabilirea unui echilibru corespunzător între cerințele pentru o procedură penală eficientă, protejarea drepturilor procedurale elementare, dar și a celor fundamentale ale omului pentru participării la procesul penal și respectarea unitară a principiilor care privesc desfășurarea echitabilă a procesului penal.

Măsuri conținute de proiect care concură la atingerea principiilor generale amintite

A. Reglementarea în mod expres, a principiilor fundamentale ale procesului penal:

Premisa majoră avută în vedere la construcția noului cod a fost aceea că un proces penal echitabil, desfășurat într-un termen rezonabil, nu poate fi asigurat fără așezarea acestuia pe pilonii unor noi principii care, alături de cele clasice, să oblige organele judiciare la înfăptuirea unei justiții penale independente și imparțiale, în măsură să instaureze în opinia publică respectul și încrederea în actul de justiție.

Aceste noi principii reprezintă reguli generale prezente în legislațiile din statele Uniunii Europene, care stau la baza procesului penal modern, reguli a căror valabilitate și eficiență au fost verificate de practica judiciară și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Noile reguli au scopul de a înlătura anacronismele, incompatibilitățile în exercitarea funcțiilor judiciare, ineficiența și lipsa de celeritate în procesul penal dar și de a asigura și garanta respectarea prezumției de nevinovăție, a egalității de șanse a părților, precum și de a asigura protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Pentru realizarea acestor obiective a fost regândit și restabilit locul și rolul fiecărui organ judiciar și au fost introduse noi instituții, pe poziții și competențe care să garanteze separarea funcțiilor judiciare în procesul penal și să asigure desfășurarea operativă a procedurilor, imparțialitatea și credibilitatea în exercitarea atribuțiilor fiecărui organ judiciar.

De aceea, în proiect au fost introduse, alături de principiile clasice (al aflării adevărului, al prezumției de nevinovăție, al dreptului la apărare, al respectării demnității umane) principii noi, precum cel al dreptului la un proces echitabil desfășurat într-un termen rezonabil, al separării funcțiilor judiciare în procesul penal, al obligativității acțiunii penale strâns legate de cel subsidiar al oportunității, al dreptului la libertate și siguranță, ne bis in idem, iar în materia probațiunii, al loialității în obținerea probelor.

Din categoria acestor noi principii, cel referitor la separarea funcțiilor judiciare în procesul penal va îmbunătăți în mod considerabil calitatea actului de justiție. Acest principiu proclamă și garantează că în procesul penal se exercită patru funcții judiciare: de urmărire penală (prin organele de cercetare penală și procuror), de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale în cursul urmăririi penale (prin judecătorul de drepturi și libertăți), de verificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată (prin procedura de cameră preliminară) și de judecată (de către instanțele de judecată).

Pentru a se evita desfășurarea unor procese penale în cauze minore, în care nu există un interes public, a fost atenuată obligativitatea exercitării acțiunii penale, prin introducerea principiului subsidiar al oportunității, în baza căruia, în asemenea cauze, procurorul va putea renunța la exercitarea acțiunii penale, în condițiile prevăzute de lege.

O consecință directă a acestui nou principiu care funcționează de mai mulți ani în Germania, Italia, Franța, Spania, Serbia, Slovenia, Bulgaria va fi reducerea volumului cauzelor penale aflate pe rolul organelor judiciare.

În paralel cu aceste principii menite să reducă durata cauzelor penale și, implicit costurile și consumul de resurse umane, în materia probațiunii a fost introdus

un set de reguli care consacră principiul loialității în obținerea probelor. Aceste reguli, care prevăd sancțiunea excluderii probelor obținute nelegal sau neloial, vor determina creșterea profesionalismului organelor judiciare în obținerea probelor, iar pe de altă parte, vor garanta respectarea fermă a drepturilor părților un proces echitabil.

B. Acțiunea penală și acțiunea civilă

În ceea ce privește acțiunea penală, au fost reglementate condițiile de punere în mișcare și de exercitare ale acesteia, respectiv existența probelor din care rezultă motive întemeiate de a crede că o persoană a săvârșit o infracțiune. Totodată, a fost regândită sfera cazurilor care împiedică punerea în mișcarea și exercitarea acțiunii penale, în sensul că situațiile prevăzute actualmente la art. 10 alin. 1 lit. b), c), d), e) și f) au fost grupate într-o singură prevedere, referitoare la „inexistența probelor din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune”. De asemenea, ca o consecință a limitării obligativității exercitării acțiunii penale, prin recunoașterea excepțiilor bazate pe oportunitate, a fost înlăturat cazul de la art. 10 alin. 1 lit. b¹, referitor la fapta care nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni.

Referitor la acțiunea civilă, a fost limitată obligativitatea exercitării acesteia din oficiu și au fost regândite dispozițiile procedurale referitoare la aceasta, în scopul de a evita întârzierile în soluționarea conflictului de drept penal.

Astfel, ca principiu, acțiunea civilă se exercită în cadrul procesului penal numai în măsura în care prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului. În același scop, proiectul stabilește că acțiunea civilă nu poate fi exercitată în cadrul procesului penal, dacă dreptul la repararea prejudiciului a fost transmis pe cale convențională unei alte persoane.

Tot în scopul desfășurării cu celeritate a procesului penal, au fost reglementată posibilitatea renunțării la pretențiile civile, a achiesării inculpatului la pretențiile părții civile, precum și a încheierii de tranzacții cu privire la acestea, inclusiv prin mediere.

C. Participanții în procesul penal, competența organelor judiciare, cazurile de incompatibilitate și strămutarea

Titlul III al proiectului Codului de procedură penală se referă la participanții în procesul penal, competența organelor judiciare, cazurile de incompatibilitate și modul lor de soluționare, precum și la instituția strămutării.

Prin modul de reglementare a acestor instituții, proiectul creează cadrul legislativ în care procesul penal să devină mai rapid și mai eficient, precum și în mod semnificativ mai puțin costisitor.

C. 1 Participanții

În privința participanților în procesul penal, proiectul aduce câteva modificări substanțiale în raport de actuala reglementare. Astfel, în cadrul organelor judiciare, alături de instanțele judecătorești și organele de urmărire penală, au fost cuprinși: judecătorul de drepturi și libertăți și judecătorul de cameră preliminară, care vor avea atribuții specifice în materia drepturilor și libertăților suspectului sau inculpatului, respectiv în verificarea legalității administrării probelor în faza de urmărire penală și a legalității sesizării instanței de judecată de către procuror.

De asemenea, au fost definite părțile în procesul penal (inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente), cu drepturile și obligațiile acestora.

Alături de părți, printre participanții la procesul penal figurează și subiecții procesuali principali (suspectul și persoana vătămată), precum și alți subiecți procesuali (martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, etc.). Acestora le sunt arătate drepturile și obligațiile specifice.

De asemenea, avocatul își găsește locul printre participanții la procesul penal, fiindu-i definit rolul, poziția și atribuțiile stabilite în condițiile legii. Acesta asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali principali în procesul penal.

C. 2 Competența organelor judiciare

În raport cu actuala reglementare, proiectul noului Cod de procedură penală își propune o echilibrare a competenței materiale a instanțelor judecătorești, în paralel cu o reorganizare a căilor de atac și cu aplicarea principiului apropierei justiției de cetățean. A fost regândită împărțirea competenței de primă instanță între tribunale și judecătoria, cu precizarea că tribunalele vor avea competența generală, iar judecătoriile o competență limitată. Astfel, judecătoria va judeca în primă instanță infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, precum și cele pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult cinci ani.

În consecință, tribunalul va judeca în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date în mod expres în competența judecătoriei. Curțile de apel vor judeca toate apelurile, în timp ce Înalta Curte de Casație și Justiție va judeca recursul în casație - cale extraordinară de atac.

În mod excepțional, atât curțile de apel, cât și Înalta Curte de Casație și Justiție vor judeca în fond cauze penale având ca obiect infracțiuni comise de anumite categorii de persoane (competența după calitatea persoanei). Sub acest aspect, este reglementată competența personală, în conformitate cu prevederile Constituției.

Tot astfel, a fost regândită competența instanțelor militare, în sensul reglementării competenței tribunalului militar și a curții militare de apel. Astfel, tribunalul militar va judeca în primă instanță toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe.

Curtea militară de apel va judeca în primă instanță anumite infracțiuni prevăzute de Codul penal săvârșite de militari, infracțiunile privind securitatea națională a României prevăzute în legi speciale săvârșite de militari, infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalului militar și de procurorii militari de la parchetele militare, precum și alte infracțiuni date prin lege în competența sa. Ca instanță de apel, va judeca apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunalul militar.

Competența judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară este, de asemenea, stabilită ținându-se seama de atribuțiile specifice ale acestor organe judiciare. Judecătorul de drepturi și libertăți va soluționa cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări referitoare la măsurile preventive, la măsurile asigurătorii, la măsurile de siguranță cu caracter provizoriu, la actele procurorului, în cazurile prevăzute de lege, la autorizarea perchezițiilor, a tehnicilor speciale de supraveghere sau de cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii, la administrarea anticipată a probelor, precum și orice alte cazuri prevăzute de lege.

În procedura de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea administrării probelor în faza de urmărire penală și a trimiterii în judecată, soluționează plângerile împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, precum și orice alte cauze prevăzute de lege.

C. 3 Organele de urmărire penală și competența acestora

Într-o secțiune distinctă sunt reglementate organele de urmărire penală și competența acestora.

Proiectul a regândit poziția procurorului în cadrul organelor de urmărire penală, precum și competența acestuia. Procurorul conduce și supraveghează activitatea organelor de cercetare penală ale poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale. Acesta poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le conduce și le supraveghează. Procurorul efectuează urmărirea penală în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține curții de apel sau Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și în alte cazuri prevăzute de lege. În cazul infracțiunilor săvârșite de militari, procurorul militar este cel care are competența de a efectua urmărirea penală.

C. 4 Incompatibilitatea și strămutarea

Proiectul a avut în vedere noi cazuri de incompatibilitate, în raport de principiile fundamentale consacrate de normele constituționale și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, inclusiv noile principii care stau la baza noului Cod, cum ar fi: separarea funcțiilor judiciare, ne bis in idem, termenul rezonabil al procesului penal și dreptul la libertate și siguranță.

Modalitățile de soluționare a cazurilor de incompatibilitate (abținerea și recuzarea) au fost simplificate, astfel încât să nu poată fi afectată celeritatea procesului penal prin abțineri și recuzări repetate, inclusiv prin recuzarea tuturor judecătorilor de la instanță sau a procurorilor de la parchet, care conduce la tergiversarea soluționării cauzei penale, în defavoarea îndeplinirii cu operativitate a actului de justiție.

În raport cu actuala reglementare, proiectul prevede că cererea de recuzare se formulează doar împotriva persoanei din cadrul organului de cercetare penală, a procurorului sau a judecătorului care efectuează activități judiciare în cauză. Este inadmisibilă recuzarea judecătorului sau procurorului chemat să decidă asupra recuzării. Încheierea prin care se soluționează cererea de abținere ori prin care se admite cererea de recuzare nu este supusă niciunei căi de atac.

Referitor la instituția strămutării, au fost păstrate dispozițiile care s-au dovedit viabile din actuala reglementare, simplificându-se modul de soluționare a cererii de strămutare. În privința temeiului strămutării, Înalta Curte de Casație și Justiție poate strămuta judecarea unei cauze de la instanța competentă la o altă instanță egală în grad, atunci când există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea tuturor judecătorilor este afectată datorită împrejurărilor cauzei sau calității părților ori atunci când există pericolul de tulburare a ordinii publice.

Astfel, strămutarea poate fi cerută de părți sau de către procuror, iar cererea se înaintează de îndată Înaltei Curți de Casație și Justiție împreună cu înscrisurile anexate. Conducerea instanței de la care este solicitată strămutarea trimite informații cu privire la temeiurile de strămutare invocate. Dacă cererea de strămutare este

respinsă, în aceeași cauză nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive.

Introducerea unei cereri de strămutare nu suspendă judecarea cauzei. Dacă instanța de la care a fost strămutată cauza a procedat între timp la judecarea cauzei, hotărârea pronunțată este desființată prin efectul admiterii cererii de strămutare.

A fost înlăturată procedura de informare din actuala reglementare, în sensul că nu se mai cer informații de la președintele instanței ierarhic superioare și nici de la Ministerul Justiției.

D. Subiecții procesuali principali

Instituirea, prin proiect, a categoriei subiecților procesuali principali a fost determinată de necesitatea prezentării distincte a drepturilor suspectului și ale persoanei vătămate, care, deși nu sunt părți în procesul penal, trebuie să se bucure de garanții procesuale adecvate, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și cu reglementările europene în materia drepturilor victimelor.

Astfel, potrivit proiectului, suspectul și persoana vătămată, în calitatea lor de subiecți procesuali principali, au aceleași drepturi și obligații ca și părțile, cu excepția celor pe care legea le acordă numai acestora din urmă.

Suspectul este persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă presupunerea rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, având toate drepturile prevăzute de lege pentru inculpat.

Persoana vătămată este persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală, drepturile acesteia fiind prevăzute în mod expres în cuprinsul proiectului, dintre cele mai importante putând fi reținute dreptul de a solicita administrarea de probe de către organele judiciare, dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, dreptul de a consulta dosarul, dreptul de a fi audiată, dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților, dreptul de a fi asistată sau reprezentată de avocat, precum și dreptul de a formula excepții și de a pune concluzii.

Un alt element de noutate în această materie îl reprezintă dispozițiile referitoare la posibilitatea acordată judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului din procedura de cameră preliminară sau instanței de a obliga persoanele vătămate să-și desemneze un reprezentant, în scopul exercitării drepturilor lor. Instituirea acestei posibilități a avut în vedere cazurile în care prin fapta penală s-au adus vătămări unui număr foarte mare de persoane, iar asigurarea individuală a respectării drepturilor acestora ar prelungi în mod considerabil durata procesului penal. Reprezentantului persoanelor vătămate îi este recunoscut dreptul de a exercita toate drepturile recunoscute de lege acestora.

E. Părțile și drepturile acestora

Părțile sunt acei subiecți procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară (civilă sau penală). Proiectul prevede că părți în procesul penal sunt numai inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Procurorul ca organ judiciar specializat al statului, este participant în cadrul procesului penal, neavând calitatea de parte procesuală.

În cursul procesului penal părțile au toate drepturile prevăzute de legea procesual penală precum și de reglementările internaționale în materia drepturilor omului, la care România este parte.

Proiectul prevede că au calitatea de parte civilă și succesorii universali ai persoanei prejudiciate prin săvârșirea unei infracțiuni, cu condiția ca aceștia să exercite acțiunea civilă în cadrul procesului penal.

În scopul rezolvării depline și complete a conflictului de drept intervenit, atât sub aspectul laturii penale, cât și sub cel al reparării pagubelor cauzate, prin infracțiune, în limitele impuse de desfășurarea într-un termen rezonabil a procesului penal, a fost extinsă sfera persoanelor care fac parte din noțiunea de parte responsabilă civilmente, prin includerea persoanelor care, potrivit legii civile, au obligația convențională de a repara prejudiciul cauzat prin infracțiune.

În concordanță cu rolul acordat părților în desfășurarea procesului penal, au fost reglementate scopul și limitele exercitării drepturilor recunoscute părții civile și părții responsabile civilmente, respectiv susținerea acțiunii civile.

F. Avocatul. Asistența juridică și reprezentarea

Proiectul reglementează dreptul persoanei reținute sau arestate de a lua contact cu avocatul său și i se asigură confidențialitatea discuțiilor, a convorbirilor și a corespondenței.

De asemenea, în concordanță cu principiul dreptului la apărare, a fost reglementat dreptul general al apărătorului suspectului sau inculpatului de a consulta dosarul pe tot parcursul procesului penal, precum și conținutul acestui drept, care include dreptul de a studia actele dosarului și de a nota date sau informații din acesta. Totodată, au fost stabilite condițiile în care exercitarea acestui drept poate fi restricționată de către procuror.

Referitor la dreptul avocatului de a asista la efectuarea actelor de urmărire penală, a fost menținută reglementarea actuală, fiind însă prevăzute expres excepțiile de la exercitarea acestui drept, respectiv situația tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare, a percheziției informatice, a percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante și situația în care prin prezența avocatului s-ar aduce atingere dreptului la apărare al celorlalte părți sau subiecți procesuali.

În ceea ce privește dreptul avocatului de a formula plângere, a fost acordată posibilitatea atacării, la judecătorul de drepturi și libertăți, a soluției procurorului ierarhic superior, în situația contestării de către avocat a modului în care i-au fost respectate drepturile pe parcursul urmăririi penale

G. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii

Proiectul renunță la enumerarea limitativă a mijloacelor de probă, prevăzând că pot fi folosite în cadrul procesului penal orice mijloace de probă care nu sunt interzise de lege.

Tot astfel, cu titlu de noutate, valorificând cele statuate în doctrină, se arată că obiectul probațiunii îl constituie: existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat; faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există constituire de parte civilă; faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea normelor de procedură; orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.

În vederea asigurării echitabilității procedurii în faza administrării probatoriului, proiectul aduce o îmbunătățire esențială a dispozițiilor referitoare la dreptul de a

solicita administrarea de probe, reglementând în mod expres cazurile în care organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe: când proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză; când se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă; când proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu; când proba este imposibil de obținut; când cererea a fost formulată în scopul vădit al tergiversării procesului; când cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită sau este contrară legii.

Proiectul reglementează pentru prima oară în mod expres principiul loialității procedurilor în administrarea probelor, în vederea evitării utilizării oricărui mijloc ce ar putea avea ca scop administrarea cu rea-credință a unui mijloc de probă sau care ar putea avea ca efect provocarea comiterii unei infracțiuni, în scopul protejării demnității persoanei, precum și a dreptului acesteia la un proces echitabil și la viață privată.

Instituția excluderii probelor nelegal sau neloial administrate cunoaște o reglementare detaliată, fiind însușită teoria legitimității, care plasează dezbateră într-un context mai larg, având în vedere funcțiile procesului penal și ale hotărârii judecătorești cu care acesta se finalizează. Având în vedere natura acestei instituții (preluată în sistemul de drept continental din tradiția common-law), precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, mijloacele de probă administrate cu încălcarea dispozițiilor legale pot fi în mod excepțional folosite dacă prin aceasta nu se aduce atingere caracterului echitabil al procesului penal în ansamblu.

O altă instituție nou introdusă este excluderea probei derivate (doctrina „efectului la distanță” sau „fructele pomului otrăvit”) ce are ca obiect înlăturarea mijloacelor de probă administrate în mod legal, dar care sunt derivate din probe obținute în mod ilegal. Excluderea probei derivate își găsește aplicabilitate numai în cazul în care între proba administrată ilegal și proba derivată ulterior administrată există o legătură de cauzalitate necesară, iar organele judiciare au folosit în mod principal și direct datele și informațiile obținute din proba ilegală, fără vreo altă sursă alternativă și fără să existe posibilitatea certă ca acestea să fie descoperite în viitor, pentru a administra în mod legal mijlocul de probă derivat.

G. 1. Ascultarea persoanelor

În ceea ce privește ascultarea persoanelor, proiectul reglementează reguli detaliate de ascultare a suspectului, inculpatului, persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente, martorilor și experților.

Principalele elemente de noutate introduse prin proiect sunt:

i. garantarea demnității persoanei și protecția sănătății acesteia în cursul audierilor;

ii. comunicarea, în scris, înainte de prima ascultare a suspectului sau a inculpatului a drepturilor acestora, în vederea respectării dreptului la un proces echitabil. Totodată, în vederea asigurării celerității procesului penal, suspectului sau inculpatului i se aduce la cunoștință obligația de a se prezenta la chemarea organelor judiciare, și i se atrage atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa. În cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă, precum și obligația de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că în cazul

neîndeplinirii acestei obligații citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că a luat cunoștință de acestea.

iii. înregistrarea cu mijloace tehnice audio sau audio-video, în cursul urmăririi penale, a ascultării suspectului sau inculpatului;

iv. aducerea la cunoștința persoanei vătămate, cu ocazia primei audieri, a următoarelor drepturi și obligații: dreptul de a fi asistată de avocat; dreptul de a propune probe; dreptul de a fi încunoștințată cu privire la derularea procedurii; obligația de a se prezenta la toate chemările organelor judiciare; obligația de a comunica orice schimbare de adresă; obligația de a spune adevărul.

v. reglementarea expresă, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (cauza *Serves* contra Franței), a privilegiului împotriva autoincriminării și în ceea ce privește audierea martorului.

vi. în ceea ce privește protecția martorilor, proiectul distinge între martorii amenințați și cei vulnerabili, prevăzând măsuri speciale de protecție.

G. 2 . Identificarea persoanelor sau a obiectelor

Proiectul propune o reglementare detaliată a acestui procedeu probatoriu, în vederea eficientizării instituției. Este introdusă obligativitatea audierii persoanei care face identificarea cu privire la persoana sau obiectul pe care urmează să îl identifice, înainte ca identificarea să fie realizată.

În cazul în care mai multe persoane sunt chemate să identifice aceeași persoană sau același obiect, proiectul prevede obligația organelor judiciare competente de a lua măsuri prin care să fie evitată orice comunicare între cei care au făcut identificarea și cei care urmează să o efectueze.

De asemenea, în cursul urmăririi penale, în situația în care organul de urmărire consideră necesar, activitatea de identificare și declarația persoanei care face identificarea poate fi înregistrată audio-video. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal, ca parte integrantă a acestuia și poate fi folosită ca probă.

G. 3. Tehnici speciale de supraveghere sau cercetare

În vederea respectării dreptului la viață privată și la corespondență, proiectul instituie reguli procedurale în materia tehnicilor speciale de supraveghere și cercetare, care să satisfacă cerințele de accesibilitate, previzibilitate și proporționalitate.

Sunt calificate și definite drept tehnici speciale de supraveghere sau cercetare:

- a) interceptarea convorbirilor și comunicărilor;
- b) supravegherea video, audio sau prin fotografiere în spații private sau în locuri publice;
- c) localizarea sau urmărirea prin GPS ori prin alte mijloace tehnice de supraveghere;
- d) obținerea listei convorbirilor telefonice;
- e) reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale;
- f) monitorizarea tranzacțiilor financiare și dezvăluirea datelor financiare;
- g) utilizarea investigatorilor sub acoperire;
- h) constatarea unei infracțiuni de corupție, sau a încheierii unei convenții;
- i) livrarea supravegheată;
- j) identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de telecomunicații ori a unui punct de acces la un computer.

Totodată, este definită noțiunea de supraveghere tehnică cu referire la utilizarea uneia dintre tehnicile prevăzute la lit a) –c) și f).

În toate cazurile de autorizare a acestor măsuri, proiectul impune necesitatea existenței unor suspiciuni rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, respectarea principiului subsidiarității - fiind reliefat caracterul de excepție al ingerinței în dreptul la viață privată - precum și a principiului proporționalității măsurii cu restrângerea dreptului la viață privată, prin raportare la particularitățile cauzei, la importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori la gravitatea infracțiunii.

Tot în vederea garantării dreptului prevăzut de art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, proiectul instituie, cu titlu de principiu, obligația procurorului ca, după încetarea măsurii de supraveghere tehnică, să informeze în scris, în cel mai scurt timp, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa.

G. 4 Conservarea datelor informatice sau provenite din sisteme de telecomunicații

Proiectul reglementează instituția conservării rapide a datelor informatice sau provenite din sisteme de telecomunicații, în conformitate cu prevederile art. 16 și 17 din Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică. Dată fiind volatilitatea acestor date, a fost reglementat un procedeu rapid, de natură să eficientizeze lupta împotriva infracțiunilor informatice sau a pornografiei infantile comise prin intermediul internetului.

G.5 Percheziția

Proiectul introduce noi reglementări detaliate în materia procedurii probatorii al percheziției, în funcție de natura acesteia: domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul.

i. Percheziția domiciliară

Proiectul definește noțiunea de domiciliu, incluzând în sfera de protecție orice locuință, încăpere, dependență, sediul unei persoane juridice sau al unei autorități publice, precum și orice alt spațiu ce aparține unei persoane fizice sau juridice.

Totodată, pe lângă necesitatea descoperirii sau strângerii probelor existente într-un domiciliu, atunci când există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, proiectul prevede posibilitatea efectuării percheziției domiciliare și în scopul conservării urmelor infracțiunii sau a prinderii suspectului ori a inculpatului .

ii. Percheziția corporală

Proiectul instituie posibilitatea efectuării percheziției corporale în vederea descoperirii urmelor infracțiunii, a corpurilor delictive sau a altor obiecte ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză. Percheziția corporală presupune examinarea corporală externă a unei persoane, ce poate include și examinarea cavității bucale, a nasului, urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziției.

Proiectul face astfel distincție între instituția percheziției corporale și examinarea fizică, aceasta din urmă presupunând examinarea externă și internă a

corpului persoanei, precum și prelevarea de mostre biologice, fiind un procedeu probatoriu mult mai invaziv și care necesită un control mai strict în privința modalității de executare.

iii. Percheziția unui vehicul

Proiectul face distincție între protecția acordată domiciliului și cea acordată vehiculului, reglementând condițiile în care se poate efectua percheziția exteriorului sau interiorului unui vehicul ori a altui mijloc de transport sau a componentelor acestora. Astfel, a fost prevăzută în mod expres posibilitatea organelor judiciare de a inspecta un vehicul fie prin examinarea vizuală a acestuia sau a unor părți accesibile din acesta, fie prin dezasamblarea unor componente ale vehiculului.

iv. Percheziția informatică și accesul într-un sistem informatic

Proiectul instituie o procedură comună pentru cele două procedee probatorii în vederea respectării dreptului la viață privată. Percheziția informatică presupune cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, în vederea descoperirii și strângerii probelor necesare soluționării cauzei.

Accesul într-un sistem informatic presupune pătrunderea în mod conspirat într-un sistem informatic sau într-o parte a acestuia, ori într-un suport de stocare a datelor informatice, în scopul obținerii de probe, fie la locul unde se află sistemul sau suportul accesat, fie de la distanță, prin intermediul unor softuri speciale.

G. 6 Expertiza

Proiectul prevede că expertiza poate fi efectuată de experți oficiali sau de experți independenți autorizați din țară sau din străinătate.

În vederea asigurării administrării cu celeritate a probatorului, proiectul instituie posibilitatea înlocuirii expertului dacă, în mod nejustificat, acesta nu finalizează raportul de expertiză până la termenul fixat, sau dacă manifestă dezinteres față de însărcinarea ce i-a fost încredințată. În același scop proiectul prevede posibilitatea audierii expertului potrivit dispozițiilor privitoare la audierea martorilor, de către organul de urmărire penală sau de către instanță, la cererea părților sau din oficiu, atunci când organul judiciar apreciază că audierea este necesară pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor expertului. Astfel, suplimentul de expertiză se va putea dispune numai dacă se constată că expertiza nu este completă, iar această deficiență nu poate fi suplinită prin audierea expertului. Deopotrivă, efectuarea unei noi expertize se va putea dispune numai în condițiile în care concluziile raportului de expertiză sunt neclare sau contradictorii, ori între conținutul și concluziile raportului de expertiză există contradicții, iar aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului.

Proiectul cuprinde o reglementare detaliată a modalităților de efectuare a:

- i. expertizei medico-legale psihiatrice și a internării medicale a suspectului sau a inculpatului într-o instituție sanitară de specialitate în vederea efectuării acestei expertize;
- ii. autopsiei medico-legale, exhumării și autopsiei medico-legale a unui fetus sau a unui nou-născut;
- iii. expertizei toxicologice;

- iv. examinării medico-legale a persoanei;
- v. examinării fizice;
- vi. expertizei ADN.

De asemenea, proiectul prevede posibilitatea ca participarea expertului să poată fi solicitată de organele judiciare la cercetarea locului faptei sau la reconstituire, atunci când se apreciază că participarea acestuia este necesară pentru buna desfășurare a procedurii.

G. 7 Fotografierea și amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane

Proiectul reglementează ca mijloace probatorii noi fotografierea și amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane, precum și condițiile în care este posibilă admisă publicarea fotografiei unei persoane.

H. Măsurile preventive și alte măsuri procesuale

În acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, se realizează reglementarea explicită a principiului proporționalității oricărei măsuri preventive cu gravitatea acuzației aduse unei persoane, precum și a principiului necesității unei astfel de măsuri pentru realizarea scopului legitim urmărit prin dispunerea sa.

Ca regulă generală, s-a reglementat necesitatea informării scrise a persoanei supuse oricărei măsuri preventive asupra tuturor drepturilor pe care legea i le recunoaște.

În privința arestării preventive, este prevăzut, la nivel de principiu, caracterul său excepțional și, totodată, caracterul subsidiar al acesteia în raport cu celelalte măsuri preventive neprivative de libertate. Astfel, arestarea preventivă poate fi dispusă numai dacă luarea unei alte măsuri preventive nu este suficientă pentru realizarea scopului legitim urmărit.

Pentru a da eficiență principiilor menționate, este recunoscută competența procurorului sau, după caz, a judecătorului de libertăți, de a dispune luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, instituții ce sunt reglementate ca măsuri preventive distincte. Reglementarea propusă schimbă optica actuală asupra instituțiilor procesuale ale controlului judiciar și respectiv cauțiunii, care în prezent sunt aplicabile numai în cazul unui învinuit/inculpat arestat preventiv în prealabil. Sub acest aspect, se urmează modelul Codului de procedură penală francez, care reglementează controlul judiciar ca alternativă la arestarea preventivă.

În ceea ce privește instituția cauțiunii, noutatea este reprezentată de faptul că, spre deosebire de reglementarea actuală, aceasta garantează nu doar participarea inculpatului la procesul penal, ci și plata despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate prin infracțiune și a amenzii. Sub acest aspect, s-a stabilit că plata sumelor anterior menționate din cauțiune are caracter prioritar față de confiscarea acesteia, chiar și în situația înlocuirii măsurii controlului judiciar pe cauțiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive.

Urmând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și modelul Codurilor de procedură penală din țările membre ale Uniunii Europene, proiectul își propune reformularea cazurilor în care se poate dispune arestarea preventivă a unei persoane. Astfel, sunt recunoscute, drept cazuri generale în care se poate dispune privarea de libertate, situațiile în care există pericol de sustragere, pericol de

influențare a anchetei penale și pericol de comitere a unei alte infracțiuni. În cazul infracțiunilor grave (cum sunt, de exemplu, cele îndreptate contra vieții sau cele pedepsite cu închisoare mai mare de 5 ani), proiectul propune și un caz special de arestare preventivă, respectiv cel al existenței unui pericol concret pentru ordinea publică. Spre deosebire însă de reglementarea actuală, proiectul stabilește criterii legale în raport cu care să fie apreciat pericolul anterior menționat și, totodată, instituie, după modelul german, o nouă trăsătură legală a acestuia, respectiv caracterul actual, ceea ce presupune dovedirea sa la momentul când se dispune asupra privării de libertate.

Ca noutate absolută pentru legislația procesual penală românească, se propune reglementarea unei noi măsuri preventive, respectiv arestul la domiciliu, după modelul Codului de procedură penală italian, urmărindu-se, prin introducerea acestei instituții, largirea posibilităților de individualizare a măsurilor preventive, în raport cu principiile anterior menționate.

Pentru a asigura respectarea caracterului eminent preventiv al arestării dispuse în cursul unui proces penal în desfășurare, proiectul, inspirându-se din Codul de procedură penală italian, propune instituirea unor termene maxime ale arestării preventive și pentru faza de judecată.

În scopul desfășurării cu celeritate a procesului penal, s-a prevăzut prezența obligatorie a inculpatului numai la soluționarea cererii de înlocuire a măsurii preventive cu o măsură preventivă mai grea. În celelalte cazuri, precum și în situația cererii de revocare a măsurii preventive și a căilor de atac declarate de inculpat împotriva încheierilor prin care s-a dispus asupra propunerii de arestare preventivă, a propunerii de prelungire a arestării preventive, asupra revocării arestării preventive sau a înlocuirii unei măsuri preventive cu o măsură preventivă mai ușoară, soluționarea acestora se face, de principiu, în lipsa inculpatului și a procurorului.

În privința minorilor se propune, ca regulă generală, posibilitatea privării preventive de libertate a acestora numai dacă efectele unei astfel de măsuri asupra personalității și dezvoltării lor nu ar fi disproporționate față de scopul legitim urmărit prin luarea măsurii.

I. Acte procesuale și procedurale comune

Fără a introduce în sistemul procesual penal instituții juridice noi, proiectul propune o abordare mai fermă în mod deosebit a problematicii citării, comunicării actelor procedurale și a mandatului de aducere.

Se are în vedere astfel, pe de o parte, asigurarea exercitării de către subiecții procesuali a dreptului lor la un proces echitabil, în ceea ce privește componenta informării cu privire la stadiul procedurilor în cauza care îi privește în mod nemijlocit. În acest sens, au fost reglementate într-un mod detaliat particularitățile legate de modalitatea și locul de citare ori de comunicare a actelor procedurale, precum și cele legate de situația specială a destinatarului unui act procedural (arestat, militar, minor ori cu locuința în străinătate).

Pe de altă parte, a fost avută în vedere crearea unui cadru procesual care să determine reducerea situațiilor de nelegală citare. Astfel, a fost lărgită sfera persoanelor ce pot fi însărcinate cu înmânarea unei citații sau comunicarea unui act procedural, prin includerea în aceasta a salariaților organului judiciar emitent, precum și a lucrătorilor poliției comunitare. Au fost de asemenea prevăzute modalități noi de citare a unei persoane în fața organelor judiciare (prin poștă electronică sau alt

sistem de mesagerie electronică, ori citarea la sediul avocatului ales), prevederi cu impact direct asupra scurtării duratei procedurilor și a reducerii cheltuielilor judiciare.

Proiectul Codului de procedură penală cuprinde, ca element de noutate, și o reglementare expresă a incidentelor privind citarea, în special a consecințelor acestora asupra procesului penal.

Un impact major asupra duratei procedurilor îl va avea noua reglementare a instituției juridice a mandatului de aducere, prin circumstanțierea și reglementarea detaliată a procedurii emiterii și executării acestuia. Au fost prevăzute expres nu doar organele competente să emită mandatul de aducere, ori cuprinsul acestuia, ci și o procedură de aducere a acestuia la îndeplinire prin pătrunderea forțată în locul în care se află persoana căutată, precum și constrângerea acesteia de a se prezenta în fața organelor judiciare. În egală măsură a fost observată în această privință necesitatea asigurării garanțiilor pentru respectarea de către autorități a dreptului oricărei persoane la libertatea de mișcare, ori la inviolabilitatea domiciliului.

Dacă în ceea ce privește reglementările privind termenele, cheltuielile judiciare, modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite proiectul nu aduce modificări semnificative față de actuala reglementare, instituția juridică a nulităților actelor procesuale și procedurale cunoaște în cuprinsul proiectului câteva modificări menite a sistematiza problematica specifică. Astfel, proiectul propune, ca element de noutate, reglementarea efectelor nulității asupra actelor procesuale ori procedurale, precum și a actelor subsecvente celui lovit de nulitate. Din rațiuni de sistematizare au fost dezvoltate în cuprinsul proiectului, în mod distinct, particularitățile dihotomiei nulitate absolută – nulitate relativă într-o manieră clară, neechivocă.

Capitolul privitor la instituția amenzii judiciare vine în întâmpinarea nevoii resimțite de majoritatea organelor judiciare de a fi reglementat și sancționat abuzul de drept în materie procesual penală. Adăugarea la catalogul de încălcări care atrag aplicarea amenzii judiciare și a acestui caz de abatere de la normele de procedură penală, alături de alte trei situații corelative unor obligații ce cad în sarcina unor operatori economici, este menită să crească fermitatea în respectarea dispozițiilor procesual penale.

J. Urmărirea penală

Pentru a răspunde cerinței de desfășurare cu celeritate a procesului penal, proiectul propune o simplificare a etapei de urmărire penală, inclusiv prin prisma reșezării rolului procurorului de a conduce și supraveghea această activitate, în concordanță cu dispozițiile constituționale, precum și introducerea principiului oportunității.

Proiectul prevede în mod expres că urmărirea penală are caracter secret, fără a se aduce atingere drepturilor apărării, excepție făcând cazurile în care legea dispune altfel. Obligația de a păstra secretul revine oricărei persoane care participă la această procedură.

Simplificarea etapei de urmărire penală s-a realizat pe de o parte prin reglementarea unei proceduri rapide de verificare a sesizării adresate organelor de urmărire penală, ce permite ca, atunci când din cuprinsul acesteia rezultă faptul că s-a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și nu există vreunul din cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale organul de urmărire penală să dispună începerea urmăririi penale cu privire la faptă, prin declanșarea fazei de investigare a faptei fiind conturat cadrul procesului penal.

În acest mod s-a eliminat etapa actelor premergătoare care, în actuala reglementare, se prelungește până la stabilirea identității făptuitorului și presupune activități similare administrării probelor în procesul penal fără asigurarea tuturor garanțiilor specifice acestuia.

Prin urmare, toate activitățile desfășurate de organele de poliție vor fi efectuate în cadrul urmăririi penale, soluție care este de natură a asigura atât respectarea drepturilor și garanțiilor acordate persoanei cercetate, pe parcursul întregului proces penal, cât și înlăturarea inconvenientelor constatate în practică, generate de extinderea nejustificată a categoriilor de acte de investigație care pot fi efectuate în această etapă.

Proiectul propune o nouă viziune asupra tipului actelor organelor de urmărire penală. Astfel, procurorul dispune asupra actelor sau măsurilor procesuale și soluționează cauza prin ordonanță, dacă legea nu prevede altfel. Acesta confirmă un act sau o măsură procesuală prin înscrierea mențiunii și a temeiului de drept pe actul în cauză. În acest mod, au fost eliminate alte modalități de dispoziție asupra actelor procesuale și procedurale, fiind păstrat rechizitoriul ca modalitate de sesizare a instanței de judecată.

Organele de cercetare penală pot dispune asupra măsurilor procesuale numai în condițiile și în forma prevăzute de lege.

Regândirea etapei urmăririi penale aduce ca element de noutate faptul că urmărirea penală se desfășoară în două faze distincte: faza de investigare a faptei și faza de investigare a persoanei.

Dacă faza de investigare a faptei începe, așa cum am arătat mai sus, prin sesizarea organelor judiciare competente, faza de investigare a persoanei este marcată prin actul de punere în mișcare a acțiunii penale.

Au fost însă introduse dispoziții în vederea asigurării garanțiilor procesuale necesare, precum și a dreptului la apărare a persoanei suspectate de săvârșirea unei infracțiuni. Termenul este utilizat în concordanță cu reglementările din legislațiile europene și din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, fiind de asemenea reglementată expres interdicția de a audia ca martor o persoană față de care există bănuiala rezonabilă că a săvârșit o infracțiune. S-a răspuns astfel problemelor ridicate în practica actuală când s-a permis audierea în calitate de martor, în faza actelor premergătoare, a persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii.

Deși s-a menținut dispoziția privind punerea în mișcare a acțiunii penale, aceasta a fost reasezată într-o nouă concepție.

Astfel, punerea în mișcare a acțiunii penale are loc atunci când din probele administrate rezultă motive rezonabile de a crede că suspectul a săvârșit fapta prevăzută de legea penală. Acesta dobândește calitatea de inculpat, care îi asigură drepturi specifice acestei părți a procesului penal și este eliminată posibilitatea ca inculparea să poată fi dispusă prin rechizitoriu, fiind în acest mod asigurată exercitarea deplină a dreptului la apărare.

Numai din acest moment sunt recunoscute posibilitățile de a utiliza modalități alternative de soluționare a cauzei, astfel încât se evită situațiile în care lipsa probelor ar permite sancționarea unei persoane bazată pe recunoașterea sa ori judecarea acesteia în procedură simplificată.

Proiectul are în vedere și regândirea poziției procurorului în cadrul organelor de urmărire penală, precum și a competenței acestuia, în sensul întăririi rolului principal al procurorului de a conduce și supraveghea activitatea de urmărire penală desfășurată de organele de cercetare penală ale poliției judiciare ori de organele de cercetare penală speciale, iar nu de a efectua obligatoriu urmărirea penală.

În acest sens, au fost semnificativ reduse cazurile în care este obligatorie efectuarea urmăririi penale de către procuror, respectiv numai în ce privește infracțiunile care se judecă în primă instanță de către curtea de apel ori Înalta Curte de Casație și Justiție, infracțiunile săvârșite de militari, precum și în cazurile prevăzute de legile speciale, concomitent cu reglementarea obligațiilor organelor de urmărire penală. A fost menținut dreptul procurorului de a efectua orice act de urmărire penală în cauzele în care efectuează supravegherea ori de a prelua aceste cauze în vederea efectuării urmăririi penale, raportat la rolul Ministerului Public de titular al exercitării acțiunii penale.

Prevederile permit organizarea eficientă a activității, cu impact direct asupra scurtării duratei procedurilor, premisă a creșterii celerității urmăririi penale și a procesului penal în ansamblu.

Ca element de noutate în cadrul desfășurării urmăririi penale, proiectul cuprinde și o reglementare privind procedura administrării anticipate a probatoriului. Această procedură se realizează când există riscul ca unele probe să nu mai poată fi administrate în fața instanței. În astfel de situații, la cererea motivată a organului de cercetare penală, formulată din oficiu ori la solicitarea părților sau subiecților procesuali principali, judecătorul de drepturi și libertăți are competența de a aproba și proceda la administrarea probei.

Un alt element de noutate este reprezentat de categoriile soluțiilor de neurmărire.

Se are în vedere, în primul rând, ca o consecință a principiului oportunității, reglementarea soluției alternative la urmărire, date în competența procurorului, respectiv renunțarea la urmărire penală.

Astfel, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de până la 5 ani, procurorul poate renunța la urmărirea penală a inculpatului când, în raport de persoana și conduita inculpatului, de conținutul faptei, de modul și mijloacele de săvârșire, de scopul urmărit și de împrejurările concrete de săvârșire, stabilește că nu există un interes public în urmărirea acestuia.

Renunțarea la urmărire poate avea loc numai după punerea în mișcare a acțiunii penale și atunci când procurorul constată că probațiunea administrată în cauză dovedește în mod suficient că inculpatul a săvârșit infracțiunea reținută în sarcina sa. Renunțarea se poate dispune înainte de sesizarea camerei preliminare și implică alegerea optimă a unora din obligațiile care sunt stabilite în sarcina inculpatului, astfel încât să se asigure eficiența acestei modalități alternative. Mai mult, neîndeplinirea în termenul stabilit a obligațiilor atrage sancțiunea revocării măsurii și interdicția de a se dispune ulterior o nouă renunțare la urmărirea penală în aceeași cauză.

În al doilea rând, proiectul prevede doar două modalități de netrimiteră în judecată, procurorul soluționând cauza prin clasare sau prin renunțare la urmărire penală. Clasarea reunește astfel toate soluțiile de neurmărire care în prezent sunt reglementate sub denumirea de neîncepere a urmăririi penale, scoatere de sub urmărire penală ori încetare a acesteia.

Proiectul a introdus și prevederi privind situațiile în care există un impediment legal temporar pentru punerea în mișcare a acțiunii penale față de o persoană. Acestea constituie temei pentru suspendarea urmăririi penale, situație nereglementată în prezent de dispozițiile procedural penale.

Corespunzător atribuțiilor judecătorului de cameră preliminară în cadrul acestei proceduri, proiectul stabilește în competența acestuia rezolvarea plângerilor contra soluțiilor de neurmărire dispuse de procuror. Procedura de contestare este

reglementată într-un mod ce asigură stabilirea unor termene scurte, iar soluțiile propuse corespund funcțiilor judiciare stabilite în proiect.

Proiectul elimină procedura prezentării materialului de urmărire penală, întrucât se asigură apărarea efectivă a inculpatului în faza de urmărire penală, prin reglementarea dreptului avocatului inculpatului de a asista la efectuarea actelor de procedură penală și prevederea detaliată a dreptului de a consulta dosarul în tot cursul procesului penal.

K. Procedura camerei preliminare

Prin instituția camerei preliminare, proiectul urmărește să răspundă exigențelor de legalitate, celeritate și echitate a procesului penal.

Camera preliminară este o instituție nouă, inovatoare, ce are ca scop crearea unui cadru legislativ modern, care să înlăture durata excesivă a procedurilor în faza de judecată. Prin reglementarea procedurii camerei preliminare se urmărește rezolvarea chestiunilor ce țin de legalitatea trimiterii în judecată și de legalitatea administrării probelor, asigurându-se premisele pentru soluționarea cu celeritate a cauzei în fond. În acest mod, sunt eliminate unele dintre deficiențele care au condus la condamnarea României de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru încălcarea duratei excesive a procesului penal.

Această instituție de drept procesual penal produce un efect direct, pozitiv asupra celerității soluționării unei cauze penale și înlătură o lacună a actualelor dispoziții procesual penale, în care examinarea legalității rechizitoriului, a probelor administrate în cursul urmăririi penale împiedică pe durată nedeterminată începerea cercetării judecătorești. În acest context procedura camerei preliminare cuprinde reguli care elimină posibilitatea restituirii ulterioare a dosarului la parchet, datorită faptului că legalitatea probatoriului și a trimiterii în judecată sunt soluționate în această fază.

Proiectul instituie competența judecătorului de cameră preliminară în verificarea conformității probelor administrate în cursul urmăririi penale cu garanțiile de echitabilitate a procedurii. Sub acest aspect, legalitatea administrării probelor este strâns și exclusiv legată de echitabilitatea procedurii în ansamblul său. În acest context, dacă judecătorul va constata că se impune înlăturarea mijlocului de probă, deoarece a produs o vătămare esențială drepturilor procesuale ale unei părți, va exclude acel mijloc de probă.

Proiectul urmărește să răspundă obiectivului legat de îmbunătățirea calității actului de justiție, prin reglementarea punctuală, atât sub aspectul termenului (maxim 30 zile de la înregistrarea cauzei și nu mai puțin de 10 zile de la aceeași dată) în care judecătorul de cameră preliminară se pronunță, cât și sub aspectul condițiilor în care acesta dispune începerea cercetării judecătorești.

Așadar, prin conținutul dispozițiilor care reglementează camera preliminară, prin soluțiile care pot fi dispuse, sunt prevăzute criteriile în baza cărora se stabilește dacă procedura în cursul urmăririi penale a avut un caracter echitabil pentru a se putea proceda la judecata pe fond.

L. Judecata

Judecata în fond a fost concepută ca un complex de acte procesuale și procedurale specifice, având ca scop pronunțarea unei soluții legale și temeinice, întemeiată în egală măsură pe lege și pe adevăr.

Procurorul, ca titular al acțiunii penale, va trebui să dovedească acuzarea, prin administrarea de probe. Pe cale de consecință este regândit rolul judecătorului, care va veghea cu preponderență ca procedurile ce se desfășoară în fața sa să aibă caracter echitabil, principiul rolului activ nemaifiind consacrat ca atare în Partea generală a proiectului. În acest scop, dacă apreciază necesar, judecătorul va putea dispune administrarea și a altor probe decât cele indicate de acuzare sau de apărare.

În acord cu regulile procesului de tip adversarial, se va modifica ordinea cercetării judecătorești, în sensul administrării probelor în următoarea ordine: probe în acuzare, probe în apărare. Audierea inculpatului va avea loc după administrarea probelor în acuzare.

Procesul se judecă, de regulă, în prezența inculpatului. În toate cazurile în care nu rezultă că lipsa inculpatului la judecată este rezultatul unui act voit și neechivoc din partea acestuia de renunțare la dreptul său de a fi ascultat de o instanță și de a se apăra în proces, este reglementată o procedură ulterioară, prin care să se statueze, din nou, după ascultarea celui care a lipsit, cu privire la temeinicia acuzațiilor ce i se aduc.

Dreptul la apărare are în proiect, sub aspectul fazei de judecată, valoare de principiu. Acestuia i se adaugă legalitatea, care semnifică înfăptuirea justiției în numele legii de către instanțele judecătorești, în limita competențelor ce le-au fost conferite de legiuitor, precum și supunerea judecătorilor numai în fața legii.

Cerința examinării cauzei în public, prevăzută de art. 6 paragr.1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care presupune publicitatea dezbaterilor și care se realizează, pe de o parte, prin asigurarea accesului părților la dezbateri (aceasta fiind o condiție inherentă a exercitării drepturilor lor procesuale, constând în dreptul la apărare și dreptul la dezbateri contradictorii), iar pe de altă parte, prin asigurarea accesului la dezbateri al oricăror persoane are deplină consacrare prin dispozițiile proiectului. Cazurile de excepție de la regula publicității sunt prevăzute în mod expres, prin indicarea situațiilor în care ședința de judecată este nepublică. Sub acest aspect, de exemplu, în proiect este pe deplin conciliat dreptul la protecție al „martorului anonim, amenințat” cu dreptul inculpatului la un proces echitabil. Caracterul dezbaterilor nu influențează, însă, pronunțarea hotărârii judecătorești, care se face, întotdeauna, în ședință publică.

Cerința ca examinarea cauzei să se facă într-un termen rezonabil trebuie raportată la fiecare caz în parte, luând în considerare durata procedurii, natura pretențiilor, complexitatea procesului, comportamentul autorităților competente și al părților, dificultatea dezbaterilor, aglomerarea rolului instanței. Sub acest aspect, proiectul abordează repere conceptuale, din prisma reglementărilor internaționale aplicabile României, astfel încât soluționarea pe fond a cauzei să răspundă acestui scop.

Celeritatea judecării proceselor nu a fost consacrată anterior în legislația penală, în mod expres, și nu este consacrată nici în actualul proiect, dar consacrări indirecte ale acestui principiu se regăsesc ca dimensiune a procesului echitabil.

Tot în vederea asigurării desfășurării cu celeritate a fazei de judecată, s-a prevăzut posibilitatea părților de a solicita ca judecata să se desfășoare în lipsă, în acest caz, acestea nemaifiind citate pentru termenele următoare.

Introducerea unor instituții noi în etapa judecătii în primă instanță, cum este cea a „judecătii pe baza probelor administrate la urmărire penală” nu are rolul de a răspunde doar formal unei nevoi de reformare a acestei faze a procesului penal. Această instituție, care presupune recunoașterea de către inculpat a faptelor reținute în actul de sesizare a instanței, răspunde nevoii de eficacitate a judecătii, contribuind

la înlăturarea unor proceduri greoaie și deseori inutile pentru stabilirea adevărului judiciar, subsumându-se exigențelor de ordin calitativ ale actului de justiție.

Se elimină posibilitatea extinderii acțiunii penale sau a procesului penal, instituții care duc la soluționarea cu întârziere a cauzei cu care a fost sesizată instanța. Cu privire la noile fapte descoperite în cursul judecății, se reglementează desfășurarea de proceduri distincte de urmărire penală, pentru a nu se ajunge la întârzierea sau la diluarea cauzei inițiale deduse judecății.

În egală măsură, este eliminată instituția restituirii dosarului la procuror pentru refacerea urmăririi penale. Eliminarea restituirii este pregătită procedural prin modul de reglementare a competenței și a regimului nulităților, precum și prin introducerea procedurii camerei preliminare.

Potrivit principiului existent deja în procedura civilă, hotărârile nedefinitive sunt comunicate integral celor care, potrivit legii, pot exercita căile de atac. În cazul arestării preventive, s-au prevăzut măsuri speciale, pentru a asigura urgența redactării hotărârii și a judecării căii de atac.

M. Apelul

În scopul asigurării celerității procesului penal și a reducerii duratei de soluționare a cauzei penale, în condițiile în care au fost sporite garanțiile în faza de urmărire penală și la judecata în primă instanță, în materia căilor de atac, proiectul prevede calea ordinară de atac a apelului, integral devolutivă. Astfel, proiectul menține doar o singură cale ordinară de atac, dând eficiență principiului dublului grad de jurisdicție, prevăzut de articolul 2 paragr.1 al Protocolului 7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Instanța de apel poate readministra probele administrate la prima instanță și poate administra probe noi, fiind obligată ca, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze cauza și să verifice hotărârea primei instanțe sub toate aspectele de fapt și de drept.

Proiectul renunță la instituția apelului peste termen, având în vedere reglementarea detaliată a posibilității redeschiderii procesului penal în cazul judecății în lipsă a inculpatului.

N. Căile extraordinare de atac

Proiectul Codului de procedură penală propune modificări de substanță în materia căilor extraordinare de atac. Recursul în casație va fi o cale extraordinară de atac, exercitată doar în cazuri excepționale, numai pentru motive de nelegalitate. Proiectul renunță la calea extraordinară de atac a contestației în anulare și propune modificări importante în ceea ce privește revizuirea și recursul în interesul legii.

N. 1 Recursul în casație

Recursul în casație urmărește asigurarea unei practici unitare la nivelul întregii țări. Prin intermediul acestei căi extraordinare de atac, a cărei soluționare este numai în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, este analizată conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege. Sunt prevăzute expres hotărârile ce pot fi atacate pe calea recursului în casație, precum și cele care nu sunt supuse acestei căi extraordinare de atac.

Termenul general de declarare a recursului în casație este de 30 de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii. Pentru inculpatul care a lipsit la toate termenele de judecată în apel și la pronunțarea deciziei, recursul în casație se poate declara în termen de 30 de zile de la data începerii executării.

Față de specificul acestei căi extraordinare de atac, proiectul impune condiții stricte cu privire la cuprinsul cererii de recurs în casație în scopul asigurării unei rigori și discipline procesuale și al evitării introducerii, în mod abuziv, a unor recursuri care nu se încadrează în motivele prevăzute de lege.

Cazurile în care se poate exercita recursul în casație vizează exclusiv legalitatea hotărârii și nu chestiuni de fapt. Acestea pot constitui temei al casării hotărârii doar dacă nu au fost invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori dacă, deși au fost invocate, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor.

Procedura recursului în casație presupune două etape:

- i. admisibilitatea în principiu, ce are rolul unui filtru al recursurilor. Aceasta se desfășoară în camera de consiliu, în procedură, scrisă, necontradictorie.
- ii. Judecarea recursul după admiterea în principiu.

Formularea cererii de recurs în casație nu are caracter suspensiv, însă după admiterea în principiu se poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii, putând fi impusă respectarea de către condamnat a unor obligații.

N. 2 Revizuirea

Proiectul valorifică, în materia revizuirii, soluțiile propuse în doctrină și în jurisprudență și vine să înlăture dificultățile practice create de actuala reglementare.

Este reglementat un nou caz de revizuire, când hotărârea s-a întemeiat pe o prevedere legală ce a fost declarată neconstituțională după ce hotărârea a devenit definitivă, în situația în care consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate. Astfel, este reglementat un remediu procedural, având în vedere prevederile din proiect potrivit cărora a fost eliminat caracterul obligatoriu al suspendării cauzelor penale pe perioada desfășurării procedurii de soluționare a excepțiilor de neconstituționalitate.

Tot ca element de noutate, cererea de revizuire se va adresa instanței care a judecat cauza în prima instanță și va trebui să cuprindă, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, indicarea cazului de revizuire, motivarea în fapt și în drept, precum și indicarea mijloacelor de probă propuse în dovedirea temeiniciei acesteia.

În vederea evitării formulării unor cereri de revizuire în mod abuziv, proiectul prevede că, în situația respingerii în mod definitiv a unei cereri de revizuire, o nouă cerere nu va mai putea fi formulată pentru aceleași motive.

N. 3 Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate

Proiectul instituie o nouă cale extraordinară de atac de retractare, în scopul înlăturării dificultăților create în practică de prevederile actualului art. 522¹ C.proc.pen. și în scopul asigurării compatibilității legislației române cu standardele impuse de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Prezentarea la proces a inculpatului are o importanță deosebită atât din punctul de vedere al dreptului acestuia de a fi audiat, cât și al necesității de a verifica exactitatea afirmațiilor sale și de a le confrunța cu declarațiile părții vătămate, cât și cu cele ale martorilor.

Dreptul de a compărea în persoană nu este necesar numai pentru respectarea dreptului la apărare, ci conferă, totodată, posibilitatea instanței, pe de o parte, de a-și forma o impresie nemijlocită cu privire la acuzat, iar, pe de altă parte, de a asculta declarațiile pe care acesta intenționează să le facă.

Deși procedurile desfășurate în absența acuzatului nu sunt în sine incompatibile cu art. 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, persoanei judecate în lipsă care a fost condamnată definitiv trebuie să-i fie garantat dreptul ca, ulterior condamnării, o instanță să statueze din nou, după audierea acesteia, asupra temeiniciei acuzației în fapt și în drept, dacă rezultă că persoana nu a renunțat, în mod neechivoc, la dreptul său de a fi prezentă în instanță și de a se apăra sau dacă nu se sustrage judecății.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului recunoaște un drept la redeschiderea procedurilor numai în cazurile în care judecata în lipsă nu este consecința renunțării voluntare din partea acuzatului la dreptul de a fi prezent în instanță pentru a-și face apărările.

În acest sens, proiectul prevede posibilitatea persoanei condamnate definitiv, care a fost judecată în lipsă, de a solicita redeschiderea procesului penal în termen de șase luni din ziua în care a luat cunoștință că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa, dacă între timp nu s-a împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale.

Este considerată persoană judecată în lipsă inculpatul care, la judecată, nu a avut cunoștință de proces, sau care deși a avut cunoștință de proces în orice mod, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei.

Procedura redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate presupune o fază de verificare a admisibilității în principiu în care instanța examinează dacă cererea a fost formulată în termen și de către o persoană ce avea dreptul conferit de lege, dacă au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procesului penal, precum și dacă motivele în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv.

În cazul admiterii în principiu a cererii, rejudecarea cauzei se face potrivit regulilor de procedură aplicabile etapei procesuale pentru care s-a dispus redeschiderea procesului penal.

N. 4 Recursul în interesul legii

Reglementarea recursului în interesul legii va fi substanțial modificată prin:

- i. lărgirea sferei categoriilor de persoane care pot sesiza Înalta Curte de Casație și Justiție;
- ii. instituirea unor reglementări care detaliază procedura de soluționare a recursului în interesul legii, referitoare la desemnarea judecătorilor raportori, la instituirea obligativității consultării jurisprudenței și a doctrinei relevante în cauză, la solicitarea opiniei unor specialiști în materie, la întocmirea raportului și a proiectului soluției ce se propune a fi dată în recursul în interesul legii, la comunicarea în timp util a raportului către judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție precum și la obligativitatea motivării deciziei într-un termen scurt, de 30 zile de la data pronunțării.

O. Proceduri speciale

Proiectul noului Cod de procedură penală cuprinde unele proceduri speciale, în scopul asigurării eficacității administrării actului de justiție. Sunt prevăzute reglementări care asigură accesul justițiabililor la mijloace și forme procedurale mai simple, avându-se în vedere accelerarea procedurii, pentru asigurarea celerității soluționării cauzelor.

Reglementarea procedurilor speciale, ca un complex de norme, urmărește:

- stabilirea cauzelor în care se aplică procedura specială;
- instituirea unei proceduri speciale unitare, și nu doar a prevederii unor elemente derogatorii de la procedura obișnuită;
- precizarea expresă că acolo unde nu se derogă se aplică normele procedurii obișnuite, avându-se în vedere raportul între normele speciale și normele generale.

O. 1 Acordul de recunoaștere a vinovăției

Introducerea acordului de recunoaștere a vinovăției, chiar limitată la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 5 ani, presupune o schimbare radicală a procesului penal român. Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției nu numai că reduce durata judecării cauzei, dar simplifică și activitatea din cadrul urmăririi penale. De altfel, unul din cele mai des întâlnite argumente în favoarea acestei proceduri este acela al avantajului economic care, într-o măsură sau alta, favorizează aproape toate părțile unui proces, dar mai ales statul, care are posibilitatea de a economisi resurse bănești și umane esențiale.

Astăzi, mai multe țări europene (Germania, Franța, Belgia, Grecia) au adoptat în legislația lor proceduri care sunt similare sau asemănătoare cu instituția acordului de recunoaștere a vinovăției.

Proiectul Codului de procedură penală a preluat elemente din sistemul de drept penal francez și german și le-a adaptat la specificul sistemului judiciar românesc.

Fără a neglija drepturile persoanei vătămate, inculpatul are oportunitatea de a negocia cu procurorul condițiile acordului său și astfel, de a participa la procesul de luare a deciziei în cadrul stabilirii pedepsei. O asemenea participare promovează demnitatea individului.

Acordul de recunoaștere a vinovăției reprezintă ca o soluție legislativă inovatoare ce va asigura soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil, fiind totodată un remediu pentru eliminarea unei deficiențe majore a sistemului judiciar român, respectiv durata mare a desfășurării procedurilor judiciare.

Ca și judecata efectuată pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, judecata pe baza acordului de recunoaștere a vinovăției este o formă abreviată a judecării pentru anumite infracțiuni, de natură a responsabiliza părțile din proces și a degreva instanțele de judecată.

Acordul se poate încheia numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 5 ani, și numai atunci când, din probele administrate, rezultă că există suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului.

Acordul este supus controlului instanței cu privire la obiectul său și la condițiile încheierii, iar în cazul admiterii instanța va dispune condamnarea inculpatului la o pedeapsă ce nu poate fi mai mare decât cea solicitată de procuror prin acord.

În cazul respingerii acordului de către instanța de judecată, procurorul va continua urmărirea penală în procedura de drept comun.

O. 2 Urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante

Procedura de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante este propusă ca o variantă specială a procedurilor simplificate, pentru a se putea pronunța cât mai repede condamnarea penală a infractorilor prinși în flagrant, în cazul săvârșirii unor infracțiuni pedepsite prin lege cu amendă sau închisoare până la 5 ani.

Procedura are o fază redusă a urmăririi, atunci când vinovăția nu este pusă la îndoială. Proiectul elimină procesul-verbal în care se consemna tot probatoriul pe care se întemeia învinuirea, prevăzându-se obligația organelor de constatare a infracțiunii flagrante de a consemna într-un proces-verbal toate activitățile desfășurate, inclusiv cele referitoare la identificarea probelor, acesta fiind pus la dispoziția procurorului. Toate audierile vor fi efectuate de procuror, la dispoziția căruia vor fi puse plângerile, cererile prezentate în scris, corpurile delictelor, obiectele și înscrisurile ridicate, precum și suspectul, în cazul în care este reținut.

Reținerea suspectului nu mai este obligatorie în procedura flagrantului, dar dacă această măsură s-a dispus, întreaga urmărire se desfășoară în principal în cadrul celor 24 ore de reținere. Dacă există declarația completă de recunoaștere a suspectului, sprijinită de celelalte probe și informarea sa cu privire la pedeapsa maximă care poate fi pronunțată, procurorul poate cere începerea judecării.

Procedura de cameră preliminară nu este aplicabilă în procedura de judecare a infracțiunilor flagrante.

În cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile s-a prevăzut obligația organului de urmărire penală de a înștiința de îndată persoana vătămată și de a o întreba dacă înțelege să formuleze plângerea prevăzută de lege.

O. 3 Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice

Proiectul reglementează distinct obiectul și exercitarea acțiunii penale față de reprezentantul persoanei juridice, competența teritorială a organelor judiciare urmând a se stabili potrivit regulilor din partea generală. Dacă persoana juridică nu și-a numit un mandatar, în cazul în care urmărirea penală se efectuează și împotriva reprezentantului legal al acesteia, acesta este numit de judecătorul de drepturi și libertăți.

Măsurile preventive ce pot fi luate față de persoana juridică au fost trecute în competența judecătorului de drepturi și libertăți, iar limita inferioară a cauțiunii a fost ridicată la 10.000 lei.

Între cazurile de restituire a cauțiunii nu a mai fost reținută soluția de renunțare la urmărire dispusă de procuror cu sau fără aplicarea unor sancțiuni, avându-se în vedere rolul acesteia de asigurare a respectării măsurilor preventive.

A fost introdusă contestația ca o cale de atac împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți privind luarea uneia sau mai multor măsuri preventive sau de respingere a propunerii de luare a acestor măsuri, stabilindu-se limitele în care persoana juridică sau procurorul pot exercita această cale de atac.

O. 4. Procedura în cauzele cu infractori minori

Atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății proiectul prevede obligativitatea citării serviciului de probațiune, precum și a direcției generale de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea.

În acord cu noua abordare a proiectului Codului penal, potrivit căreia față de minorul care a săvârșit o infracțiune nu se pot lua decât măsuri educative neprivative de libertate sau măsuri educative privative de libertate, s-au regândit procedurile de punere în executare a acestor măsuri față de minor și punerea lor în executare numai după rămânerea definitivă a hotărârii.

Desfășurarea judecății se face în acord cu regulile procesului de tip adversarial în ce privește ordinea cercetării judecătorești, iar pentru protecția suplimentară a minorului în fața instanței s-a prevăzut regula unei singure ascultări a acestuia, cu posibilitatea reascultării în cazuri temeinic justificate.

În cauzele în care sunt judecați inculpați minori împreună cu inculpați majori, competența va aparține întotdeauna instanței specializate pentru minori și familie.

O. 5 Procedura reabilitării

Proiectul prevede că judecarea cererii de reabilitare nu mai poate fi suspendată în cazul în care a fost pusă în mișcare acțiunea penală pentru o altă infracțiune, eliminându-se norma actuală, aflată în conflict cu prezumția de nevinovăție.

Soluționarea cererii de reabilitare va avea loc în ședință nepublică.

Un element de noutate în procedura reabilitării îl constituie obligația autorității care ține evidența cazierului judiciar de a șterge din oficiu, la împlinirea termenului prevăzut de lege, mențiunile privind pedeapsa aplicată persoanei condamnate, reabilitate de drept. Obligația ștergerii din oficiu a condamnării persoanei juridice, în cazul reabilitării de drept, revine organului care a înregistrat persoana juridică și organului care a autorizat înființarea ei.

O. 6 Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri

Întreaga procedură propusă corespunde exigențelor prevăzute de art.5 paragraful 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și art. 3 din Protocolul nr. 7 adițional la această convenție.

Nu va putea cere repararea de către stat a pagubei suferite persoana care, prin declarații mincinoase ori în orice alt fel, a determinat intenționat condamnarea sa, în afara cazurilor în care a fost obligată să procedeze astfel.

Nu este îndreptățită la repararea pagubei nici persoana condamnată căreia îi este imputabilă nedescoperirea faptului din care reiese că s-a produs o eroare judiciară.

Acțiunea în regres a statului va pierde caracterul obligatoriu, urmând a fi îndreptată împotriva instituției la care este asigurat pentru despăgubiri în caz de culpă profesională cel care a provocat situația generatoare de daune.

Sarcina probei în dovedirea erorii judiciare ori a privării nelegale de libertate cauzatoare de prejudicii, revine statului în cadrul acțiunii în regres.

P. Executarea hotărârilor penale

Reglementările cuprinse în titlul „Executarea hotărârilor penale” au avut în vedere dispozițiile din proiectul noului Cod penal, înscriindu-se astfel într-un tot unitar și conținând trimiteri la elementele de noutate introduse în partea generală a acestui proiect.

Astfel, s-a avut în vedere, pe de o parte, introducerea instituțiilor nou reglementate în proiectul noului Cod penal – spre exemplu, pedeapsa complementară a afișării sau publicării hotărârii de condamnare, amânarea aplicării pedepsei, înlocuirea pedepsei amenzii cu munca în folosul comunității, iar pe de altă parte, eliminarea instituțiilor care nu își au corespondent în noul cod penal ori care nu mai sunt funcționale – spre exemplu, dispozițiile referitoare la executarea pedepsei la locul de muncă ori cele referitoare la executarea pedepsei de către militari, înlocuirea răspunderii penale.

S-a urmărit introducerea unor dispoziții care să soluționeze o parte dintre problemele apărute în aplicarea în practică a Codului de procedură penală anterior, menținându-se însă dispozițiile analizate și verificate pe baza unei practici îndelungate, fără a se dori cu orice preț modificarea acestora.

La indicarea instituțiilor care vor executa efectiv hotărârile instanțelor de judecată s-au păstrat referirile cu caracter general, astfel ca orice modificare legislativă referitoare la acestea, din punctul de vedere al denumirii ori al atribuțiilor, să nu implice intervenția ulterioară a legislativului și în ce privește dispozițiile din Codul de procedură penală.

În materia măsurilor de siguranță cu caracter medical au fost avute în vedere și observațiile formulate de reprezentanții Institutului Național de Medicină Legală. Reglementarea propusă nu mai cuprinde acele dispoziții din Codul de procedură penală în vigoare care nu erau compatibile cu legislația în vigoare în domeniu ori cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie, și care constituiau o intruziune nejustificată a instanței în prescrierea unui tratament medical de către specialiști.

În aceeași ordine de idei, s-a încercat menținerea unui echilibru între respectarea drepturilor persoanelor condamnate ori cu privire la care organele judiciare au dispus luarea unor măsuri și necesitatea simplificării și accelerării procedurilor.

În acest sens, s-a avut în vedere împrejurarea eliminării căii de atac a recursului, precum și modificările intervenite în materia competenței, astfel încât acestea să capete eficiență și în faza de executare a hotărârilor. Din acest motiv, s-a optat pentru o procedură în care aducerea condamnatului la soluționarea apelului să nu fie obligatorie, pentru a se evita transportul la curțile de apel și costurile implicate de un asemenea transport.

Pe aceeași linie, a reducerii costurilor și duratei judecății, s-a renunțat la unele dispoziții care confereau competență alternativă mai multor instanțe, în mod nejustificat, păstrându-se competența exclusivă a unor instanțe, în așa fel încât să nu se impună transportul persoanelor private de libertate de la locul de detenție la instanțe aflate în altă circumscripție teritorială.

Pentru găsirea unor soluții de creștere a gradului de celeritate a judecății, au fost consultați judecători delegați cu supravegherea privării de libertate, opinia majoritară fiind în sensul că rolul acestora este de a asigura respectarea drepturilor condamnaților în locurile de detenție, iar nu de a soluționa cereri privind executarea, cu atât mai mult cu cât în locurile de detenție nu se poate asigura publicitatea ori contradictorialitatea ședinței de judecată. Din acest punct de vedere s-a ajuns la concluzia că instanța de judecată este singura în măsură să asigure condițiile

necesare soluționării situațiilor ivite în cursul executării, cu respectarea principiilor și dreptului la un proces echitabil.

Pentru degrevarea instanțelor de judecată au fost reglementate noi atribuții în sarcina judecătorului delegat cu executarea, prealabile judecății, pentru a se evita acordarea unor termene repetate de instanță, în lipsa probatoriului dispus.

Dispoziții care nu mai corespund realităților practice, cum este cea privind amânarea sau întreruperea executării pedepsei pentru motive familiale, instituție care nu este justificată de soluțiile pronunțate în practică, aproape în totalitate de respingere, au fost eliminate, fiind avute în vedere totodată multiplele schimbări petrecute în organizarea activității Administrației Naționale a Penitenciarelor, care permit efectuarea unor activități de către deținuți în incinta locului de detenție, sau deplasarea acestora, printr-o simplă dispoziție administrativă, în afara locului de detenție, în situații speciale.

De asemenea, au fost eliminate câteva dispoziții care au provocat ample dispute în practică – cum este cea referitoare la orice incident ivit în cursul executării ori aprecierea instanței cu privire la lipsa pericolului lăsării în libertate a condamnatului în cazul amânării sau întreruperii executării pedepsei.

3. Alte informații

La elaborarea soluțiilor legislative ale proiectului noului Cod de procedură penală al României au fost avute în vedere instrumente normative naționale și internaționale, dintre care amintim următoarele:

- Constituția României, republicată;
- Codul de procedură penală al României în vigoare;
- Codul de procedură penală francez;
- Codul de procedură penală italian;
- Codul de procedură penală german;
- Codul de procedură penală sârb;
- Codul de procedură penală al Bosniei Herțegovina;
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

Secțiunea a 3-a **Impactul socio-economic al proiectului de act normativ**

1. Impactul macro-economic

Proiectul nu are un astfel de impact.

2. Impactul asupra mediului de afaceri

Proiectul nu are un astfel de impact.

3. Impactul social

Prin obiectul său de reglementare și caracterul normelor sale, adresându-se subiectelor de drept angajate în proceduri judiciare în materie penală, proiectul are un puternic impact social.

4. Impactul asupra mediului

Proiectul nu are un astfel de impact.

Secțiunea a 4-a

Impactul financiar asupra bugetului general consolidat, atât pe termen scurt, pentru anul curent, cât și pe termen lung (5 ani)

Pentru a fi puse în aplicare, soluțiile legislative propuse prin proiectul Codului de procedură penală trebuie să fie dublate de acțiuni eficiente de ordin administrativ-organizatoric din partea executivului, de natură să permită desfășurarea în condiții optime a procedurilor în fața instanței de judecată, comunicarea eficientă a actelor de procedură și facilitarea accesului cetățenilor la justiție.

Impactul măsurilor preconizate prin proiect necesită o abordare globală, bazată pe o analiză aprofundată privind punerea efectivă în aplicare a noilor norme procedurale, revenind, așa cum este firesc, în sarcina viitoarei legi pentru punerea în aplicare a proiectului să prevadă impactul financiar al acestuia.

Menționăm că noul cod nu va intra în vigoare decât ulterior intrării în vigoare a legii de punere în aplicare. De aceea, aprecierea impactului financiar, care va trebui să se raporteze la momentul intrării în vigoare a legii, nu poate fi făcută decât ținând seama de condițiile socio-economice de la acel moment.

Secțiunea a 5-a

Efectele proiectului de act normativ asupra legislației în vigoare

1. Proiecte de acte normative suplimentare

Adoptarea proiectului noului Cod de procedură penală impune promovarea unei legi pentru punerea în aplicare a acestuia. Legea pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală va avea ca obiect de reglementare, în esență, reglementarea modului de soluționare a situațiilor tranzitorii, a măsurilor de ordin legislativ vizând corelarea, modificarea, completarea și/sau abrogarea dispozițiilor legilor speciale cu incidență în materia dreptului procesual penal, dar și în alte domenii, precum și a măsurilor de ordin financiar, organizatoric, logistic și de asigurare a personalului. De asemenea, legea de aplicare va trebui să fie cuprindă și regulile privind aplicarea noului Cod penal, astfel încât aceste două importante acte normative – corelate între ele – să intre în vigoare în același moment.

2. Compatibilitatea proiectului de act normativ cu instrumentele juridice adoptate în cadrul Consiliului Europei și cu legislația comunitară în materie:

La elaborarea soluțiilor legislative cuprinse în proiectul noului Cod de procedură penală, au fost avute în vedere o serie de instrumente juridice comunitare ori adoptate în cadrul Consiliului Europei dintre care amintim următoarele:

- Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2000, ratificată prin Legea nr. 64/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 343 din 20 aprilie 2004;

Rezoluții și recomandări ale Adunării Parlamentare a Consiliului Europei:

- Rezoluția nr. 1165 (1998) privind dreptul la viață privată;
- Recomandarea nr. 1340 (1997) privind efectele produse de privarea de libertate asupra relațiilor sociale și de familie ale deținutului;
- Recomandarea nr. 1235 (1994) privind psihiatria și drepturile omului;
- Recomandarea nr. 1245 (1994) privind privarea de libertate în cursul judecății;
- Rezoluția nr. 721 (1980) privind procesarea de date și protecția drepturilor omului;

Recomandări ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei:

- Recomandarea nr. R (2006) 13 cu privire la arestul preventiv, condițiile în care acesta are loc și garanțiile împotriva abuzurilor;
- Recomandarea (2006)2 referitoare la Regulile penitenciare europene;
- Recomandarea (2005) 10 privind tehnicile speciale de anchetă în legătură cu infracțiunile grave, inclusiv acte de terorism;
- Recomandarea nr. R (2005) 9 cu privire la protecția martorilor și a colaboratorilor justiției;
- Recomandarea nr. R (2003) 13 cu privire la furnizarea de informații prin mass-media în legătură cu procesele penale;
- Recomandarea nr. R (2000) 19 cu privire la rolul procurorului în sistemul justiției penale;
- Recomandarea nr. R (2000) 2 având ca obiect reexaminarea sau redeschiderea anumitor cauze la nivel intern în urma hotărârilor Curții Europene;
- Recomandarea nr. R (99) 1 cu privire la armonizarea regulilor medico-legale de efectuare a autopsiei;
- Recomandarea nr. R (97) 13 cu privire la intimidarea martorilor și drepturile apărării;
- Recomandarea nr. R (95) 13 cu privire la problemele dreptului procesual penal în materia tehnologiei informației;
- Recomandarea nr. R (94) 12 cu privire la independența, eficiența și rolul judecătorului;
- Recomandarea nr. R (92) 1 cu privire la utilizarea expertizelor ADN în cadrul sistemului judiciar penal;
- Recomandarea nr. R (87) 21 cu privire la asistarea victimelor și prevenirea victimizării;
- Recomandarea nr. R (87) 18 cu privire la simplificarea justiției penale;

Acte adoptate la nivelul Uniunii Europene

- Decizia-cadru a Consiliului (2001/220/JAI) din 15 martie 2001 privind statutul victimei în cadrul procesului penal;
- Rezoluția Consiliului (2001/C 187/01) din 25 iunie 2001 privind schimbul de concluzii rezultate din expertizele ADN;
- Rezoluția Consiliului din 20 decembrie 1996 privind colaboratorii în procesul penal în cadrul luptei contra criminalității organizate;
- Rezoluția Consiliului din 23 noiembrie 1995 privind protecția martorilor în cadrul luptei împotriva criminalității organizate la nivel internațional;
- Rezoluția Consiliului din 17 ianuarie 1995 privind interceptarea în mod legal a telecomunicațiilor.

3. Decizii ale Curții Europene de Justiție și alte documente:

Nu este cazul.

4. Evaluarea conformității

Proiectul nu are astfel de implicații.

5. Alte acte normative și/sau documente internaționale din care decurg angajamente

A se vedea pct.2.

Secțiunea a 6-a

Consultările efectuate în vederea elaborării proiectului de act normativ

1. Informații privind procesul de consultare cu organizații neguvernamentale, institute de cercetare și alte organisme implicate

Etapă I – primirea și analiza observațiilor și propunerilor formulate în urma afișării proiectului noului Cod de procedură penală pe site-ul Ministerului Justiției

În scopul asigurării unor consultări publice cât mai eficiente, proiectul noului Cod de procedură penală a fost adus la cunoștința publicului, începând cu data de 14 aprilie 2008, prin afișare pe site-ul Ministerului Justiției.

Concomitent, proiectul a fost trimis instanțelor, cărora li s-a solicitat transmiterea de observații și propuneri.

Drept urmare, în decursul perioadei aprilie-iunie 2008, au fost primite observații și propuneri pe marginea proiectului Noului Cod de procedură penală din partea instanțelor judecătorești.

Toate observațiile și propunerile primite cu ocazia acestei prime etape a dezbaterii publice au fost centralizate și analizate în cadrul lucrărilor plenului Comisiei pentru elaborarea noului Cod de procedură penală, fiind efectuate modificările și completările corespunzătoare pe textul proiectului, în vederea definitivării acestuia.

Concomitent cu analiza observațiilor și propunerilor primite în etapa I, în luna iulie 2008, au avut loc întâlniri cu reprezentanți ai Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, precum și cu reprezentanți ai Direcției Naționale Anticorupție, în cadrul cărora au fost discutate anumite aspecte punctuale din proiectul noului Cod de procedură penală.

Etapă a II-a - întâlniri de lucru cu reprezentanți ai categoriilor profesionale interesate în aplicarea legislației procesual penale, precum și cu instanțele judecătorești

Întâlnirile de lucru mai sus amintite au avut loc astfel:

- în perioada 9-10 octombrie 2008, când a avut loc la Cluj o dezbatere cu judecătorii și procurorii desemnați de conducerile următoarelor curți de apel, respectiv de conducerile parchetelor de pe lângă aceste curți de apel: Curtea de Apel Cluj, Curtea de Apel Oradea, Curtea de Apel Alba Iulia, Curtea de Apel Timișoara.

- în perioada 15-16 octombrie 2008, când a avut loc la București o dezbatere cu judecătorii și procurorii desemnați de conducerile următoarelor curți de apel, respectiv de conducerile parchetelor de pe lângă aceste curți de apel : Curtea de

Apel București, Curtea de Apel Craiova, Curtea de Apel Pitești, Curtea de Apel Ploiești, Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Galați.

- în perioada 20-21 octombrie 2008, când a avut loc la Iași o dezbatere cu judecătorii și procurorii desemnați de conducerile următoarelor curți de apel, respectiv de conducerile parchetelor de pe lângă aceste curți de apel : Curtea de Apel Iași, Curtea de Apel Suceava , Curtea de Apel Bacău, Curtea de Apel Târgu Mureș. La această întâlnire au fost invitați să participe reprezentanții presei și ai organizațiilor neguvernamentale interesate în aplicarea legislației procesual-penale.

- în data de 29 octombrie 2008, când a avut loc întâlnirea Comisiei pentru elaborarea noului Cod de procedură penală cu reprezentanții Înaltei Curți de Casație și Justiție, prilej cu care au fost dezbătute aspecte punctuale din proiect.

- în data de 4 noiembrie 2008 a avut loc întâlnirea Comisiei pentru elaborarea noului Cod de procedură penală cu reprezentanții Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Cu acest prilej cu care au fost dezbătute aspecte punctuale din proiect.

2. Fundamentarea alegerii organizațiilor cu care a avut loc consultarea, precum și a modului în care activitatea acestor organizații este legată de obiectul proiectului de act normativ

A se vedea pct.1.

3. Consultările organizate cu autoritățile administrației publice locale, în situația în care proiectul de act normativ are ca obiect activități ale acestor autorități, în condițiile Hotărârii Guvernului nr. 521/2005 privind procedura de consultare a structurilor asociative ale autorităților administrației publice locale la elaborarea proiectelor de acte normative

Proiectul nu are astfel de implicații.

4. Consultările desfășurate în cadrul consiliilor interministeriale în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr.750/2005 privind constituirea consiliilor interministeriale permanente

5. Este necesar avizul Consiliului Legislativ.

6. Alte informații

Este necesar avizul Consiliului Superior al Magistraturii.

Secțiunea a 7-a

Activități de informare publică privind elaborarea și implementarea proiectului de act normativ

1. Informarea societății civile cu privire la necesitatea elaborării proiectului de act normativ

A se vedea Secțiunea a 6-a pct.1.

2. Informarea societății civile cu privire la eventualul impact asupra mediului în urma implementării proiectului de act normativ, precum și efectele asupra sănătății și securității cetățenilor sau diversității biologice
Proiectul nu are astfel de implicații.

Secțiunea a 8-a
Măsuri de implementare

1. Măsuri de punere în aplicare a proiectului de act normativ de către autoritățile administrației publice centrale și/sau locale – înființarea unor noi organisme sau extinderea competențelor instituțiilor existente
Nu este cazul.

Față de cele expuse mai sus, a fost elaborat proiectul Codului de procedură penală pe care, dacă sunteți de acord, vă rugăm să-l adoptați.

Cătălin Marian PREDOIU

MINISTRUL JUSTIȚIEI

Avizatori:

Cristian DAVID

Varujan VOSGANIAN

**MINISTRUL INTERNELOR ȘI REFORMEI
ADMINISTRATIVE**

MINISTRUL ECONOMIEI ȘI FINANTELOR

Aurel CIOBANU-DORDEA

Teodor Viorel MELEȘCANU

**SECRETAR DE STAT
DEPARTAMENTUL PENTRU AFACERI
EUROPENE**

MINISTRUL APĂRĂRII